

Управління освіти виконавчого комітету
Лубенської міської ради Полтавської області
Лубенська спеціалізована школа I-III ступенів №6
Лубенської міської ради Полтавської області

Нагорна Н.В.

**Застосування стратегій
методики СЛІЛ у викладанні
німецької мови**

Лубни -2022

Нагорна Наталія –

учитель німецької мови, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, старший вчитель, стипендіат програм Гете – Інституту (2012р., 2017), Федерального міністерства освіти і культури Австрії (2016р.), dAch Projekte für die offene Gesellschaft (2021)
Педагогічний стаж -23 роки.

У даному посібнику представлено короткий аналіз передумов виникнення, основних досліджень та особливостей упровадження предметно-мовного навчання у сучасному освітньому просторі. Автор висвітлює основні принципи та ключові засади, необхідні для ефективного застосування методики **CLIL** у викладанні іноземної мови.

Специфіка предметно-мовного інтегрованого навчання створює сприятливі умови для вияву творчості педагога та забезпечує певну свободу вибору теми, змісту, засобів, що використовуються в навчанні та мотивують здобувачів освіти до вивчення мови.

Посібник адресовано вчителям німецької мови для використання на уроках та в позаурочній діяльності.

Рецензенти:

Січкара Н.А. – директор КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області»

Нікул Ю.В. – заступник директора з навчально-виховної роботи з іноземних мов, учитель англійської мови Лубенської спеціалізованої школи I- III ступенів №6

Затверджено та рекомендовано до друку педагогічною радою школи.
Протокол № 5 від 06.01.2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1.1. Передумови виникнення технології.....	7
1.2. Поняття методики CLIL.....	13
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА CLIL У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ	17
2.1 Організація умов для впровадження методики CLIL в освітній процес	17
2.2 Вимоги щодо впровадження елементів CLIL на уроці	21
2.3 Впровадження методики CLIL у викладання німецької мови	24
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	37

ВСТУП

В умовах інтеграції, глобалізації і високотехнологічного суспільства, оволодіння іноземною мовою стало вимогою часу, зокрема її важливим аспектом вважається набуття інтегративних комунікативних навичок задля можливості професійно-ділового спілкування з представниками інших культур. У зв'язку з цим особливого значення сьогодні набувають дослідження методів викладання іноземної мови. Так, у XXI ст. відбуваються суттєві зміни у методах, що використовуються, зокрема, пріоритет зміщується з оволодіння граматичним матеріалом та механічного заучування лексичного, читання та перекладу до більш функціонального аспекту. Особливої уваги у контексті функціонального оволодіння іноземною мовою та принципу інтегрованості набуває методика предметно-мовного інтегрованого навчання (**Content and Language**

Integrated Learning – CLIL), яка є на сьогодні досить відомою та використовується майже в усьому світі.

Дана методична розробка присвячена розкриттю поняття предметно-мовного інтегрованого навчання як освітнього підходу для підтримки мовного розмаїття та потужного інструменту, здатного зробити сильний вплив на вивчення іноземних мов, адже CLIL як інноваційний підхід у навчанні, передбачає створення цілісного динамічного і мотивуючого середовища для вивчення німецької мови.

Оскільки мотивація є однією з найбільш впливових індивідуальних змінних, передбачається, що переваги даного підходу очевидні. Бурхливий розвиток нових інформаційних технологій і впровадження їх у всьому світі наклали певний відбиток на розвиток особистості сучасного учня, тому сучасна школа покликана забезпечити досягнення таких освітніх результатів, які б сприяли розвитку особистості й відповідали сучасним вимогам суспільства. Школа має допомогти учням в оволодінні технологіями життєтворчості, створити умови для розкриття потенціалу самопізнання, самооцінки, саморегуляції та самореалізації. Ефективне навчання не можливе без пошуків шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів.

Основна мета посібника: представити особливості методики CLIL й можливості застосування її стратегій у викладанні німецької мови через створення власних навчальних матеріалів. Це передбачає реалізацію такого **завдання**: систематизувати розроблений у методичній літературі теоретичний матеріал з даного питання, доповнивши його власними напрацюваннями.

Актуальність теми зумовлена тим, що предметно-мовні інтегровані уроки є одним з напрямків сучасної школи, що сприяють розвитку творчого потенціалу учнів і вчителів. Внутрішньопредметна і міжпредметна інтеграція сприяє подоланню фрагментарності та мозаїчності знань учнів. Інтеграція забезпечує оволодіння комплексним знанням різних предметів при вивченні однієї теми. Процес інтеграції уроків має загальногуманістичну спрямованість, так як допомагає учням усвідомити своє місце в соціальному середовищі. Інтегроване навчання допомагає учням подолати дедуктивний підхід при спостереженні явищ досліджуваного предмета і індивідуалізувати значення кожного з предметів, що вивчаються.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ СЛІЛ ЯК СУЧАСНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

1.1. Передумови виникнення технології

Термін «СЛІЛ» з'явився в 1994 році, але він не був абсолютно новим явищем. Люди жили в багатомовних суспільствах і тисячі років тому. Білінгвальне навчання раніше за все з'явилося в країнах з кількома державними мовами. Наприклад, в Люксембурзі діти вчили німецьку з початкової школи і французьку – з середньої ланки. Все це стартувало задовго до введення стандартів білінгвального навчання в 1843 році, за яким французька мова вводилася вже в початковій школі.

Принцип вивчення іноземної мови через предметний зміст був освітлений двома видатними педагогами: Яном Амосом Каменським, який підкреслював важливість ефективного навчання іноземним мовам та Маттіасом Бел - директором двох граматичних шкіл, розташованих в багатомовному регіоні з діючими німецькою, угорською, словацькою та чеською мовами. Матіас ставив за мету полегшити вивчення іноземних мов, оскільки він вважав, що мова – це засіб оволодіння предметами навчальної програми. Використовуючи зображення та карти, Бел

візуалізував розповіді, стимулюючи активну яву учнів. Він звів кількість граматичних правил до мінімуму і сфокусував інтерес учнів на культурі країн мов, включно з текстами географічного, історичного й законодавчого змісту [7].

До 1970 року необхідність створення програм з інтеграцією вивчення мови і змісту мала передумови географічного, демографічного і економічного характеру. Здебільшого такі програми використовувалися в специфічних лінгвістичних регіонах (на кордонах країн або в великих містах). Мета їх застосування – допомогти дітям оволодіти іноземною мовою шляхом живого спілкування з носіями мови, з опорою на інструкції білінгвального характеру.

Однією з перших країн, де почали застосовувати білінгвальні програми є Канада. Приблизно в 1965 році група англійських батьків, що проживали на території Квебека, визнала за необхідне створити навчальну програму для дитячих садків, яка б дала можливість їх дітям:

- 1) навчитися говорити, читати і писати французькою;
- 2) досягати адекватних результатів з навчальних предметів (з англійської мови в тому числі);

3) цінувати і поважати культуру франко- і англомовних канадців [7].

Вони звернулися до влади з проханням вирішення даної проблеми. Як результат в школах Квебека з'явилися програми вивчення іноземної мови шляхом занурення учнів в мовне середовище. За власним бажанням англомовні школярі вивчали предмети французькою (математику, географію) разом з франкомовними дітьми. У 1970-1980-х рр. Термін «занурення в мовне середовище» став вживатися як синонім білінгвального навчання.

Згодом програми мовного занурення, які були розроблені для вивчення навчальних предметів нерідною мовою, набули поширення по всій Канаді, Америці та в інших країнах. З 1960-х по 1998 рр. Близько 300 тисяч канадських дітей взяли участь у програмах даного типу. До 2007 року в загальноосвітніх школах США існувало 317 білінгвальних програм мовного занурення, які надавали навчання на 10 мовах[7].

Успіх програм інтегрованого навчання привернув увагу європейців, зацікавлених в розвитку мовної політики. У 1978 році Європейська комісія висунула пропозицію про те, що навчання в школі має відбуватися на декількох мовах. У 1983 році Європейський парламент видав розпорядження про просування

нової програми для поліпшення якості викладання іноземних мов. Програма стала швидко розповсюджуватися, деякі школи з державним забезпеченням стали викладати предмети іноземною мовою. Приклад наслідували й країни Європейського Союзу, запровадивши програми інтегрованого навчання предметів за допомогою іноземної мови.

Передумовами появи технології інтегрованого навчання (CLIL) послужили різні фактори: історичного, соціологічного, освітнього характеру. Однак спроба скопіювати канадську модель мовного занурення на європейську модель CLIL не увінчалася успіхом. Імовірно, це можна аргументувати тим, що європейські викладачі не врахували культурологічних і мовних відмінностей між Європою і Канадою.

Акронім CLIL, створений Девідом Маршем, одним з дослідників, що працюють в сфері полілінгвізму і білінгвального навчання в університеті Ювяскюля (Фінляндія), з'явився в 1994 році. Марш має величезний життєвий досвід, пов'язаний з полілінгвізмом: народився в Австралії, здобув освіту в Британії і побудував кар'єру в Фінляндії. Канадські програми мовного занурення стали основою для створення технології CLIL.

Ідея технології полягала в тому, щоб впровадити вивчення предметів через іноземну мову. За словами Марша необхідність затвердження CLIL в Європі протягом 1994 була обумовлена розвитком політичної та освітньої сфери. Політичної рушійною силою була думка про те, що соціальна мобільність в Євросоюзі вимагає високого рівня компетенції з іноземної мови. Протягом 1990-х рр. Акронім CLIL став найбільш використовуваним терміном в Європі для позначення програм інтеграції навчання іноземної мови і предметного змісту.

У 2005 році Девід Марш запропонував позначити CLIL як загальний термін для різних методологій двостороннього характеру, в яких увага приділялася тематичному змісту та мові, що вивчається.

В 2006 році «Еврідіка» повідомила, що в більшості країн Європейського союзу є навчання за технологією CLIL. До 2007 року технологія CLIL вже застосовується в 20 європейських країнах. Дана інформація міститься в роботі Мальєрса, Марша і Вольфа «Windows on CLIL». Велика частина методик, обговорюваних в роботі, здійснювались в школах середньої ланки, і тільки частина з них – в школах початкової освіти (в Австрії, Фінляндії, Угорщини та Іспанії).

Потреба у використанні принципу предметно-мовного інтегрованого навчання виникла в результаті збільшених вимог до рівня володіння іноземною мовою при обмеженому часі, відведеному на його вивчення. З цією проблемою стикаються вчителі практично у всіх країнах. Цей підхід дозволяє здійснювати навчання по двох предметах одночасно, хоча основна увага може приділятися як мові, так і немовному предмету.

Протягом останнього десятиліття дослідження CLIL швидко прискорилися завдяки дослідникам різних дисциплін: лінгвістам, педагогам, психологам, неврологам та ін. Також до цілей вивчення двостороннього навчання (мови і предметного змісту) додалося дослідження стратегій вивчення і розумових навичок студентів [1].

На даний момент у багатьох університетах Європи діють курси підготовки викладачів для викладання за методикою CLIL. Також створена європейська рамка кваліфікації для викладачів, які вже практикують цю технологію в навчанні[4].

1.2. Поняття методики CLIL

Девід Марш сутність методики витлумачив наступним чином: **CLIL** розглядає вивчення іноземної мови як інструменту для опанування інших предметів, тобто вивчення іноземної мови комбінується зі змістом інших фахових галузей, таких як біологія, географія, математика, фізика або мистецтво. Знання мови стає засобом вивчення змісту предмета, вона інтегрується в загальноосвітню програму, відповідно підвищується мотивація навчитися використовувати мову так, щоб можна було обговорювати ту чи іншу проблему й вільно використовувати іноземну для вирішення повсякденних завдань спілкування.

Найбільш поширеним на сьогодні є наступне визначення **CLIL**: *дидактична методика, яка дозволяє сформувати в учнів лінгвістичні та комунікативні компетенції нерідною мовою в тому ж навчальному контексті, в якому у них відбувається формування і розвиток загально-навчальних знань і умінь*. Метод CLIL по праву вважається одним з найуспішніших сучасних методів викладання, оскільки він дозволяє поєднати вивчення відразу двох предметів, одним із яких є іноземна мова. Розглядаються специфічні терміни, певні мовні структури, що, у свою чергу

сприяє поповненню словникового запасу учнів предметною термінологією [9].

CLIL спирається на внутрішню мотивацію, тобто, учні занурюються в цікаві і значущі види діяльності, використовуючи при цьому мову. Вивчення мови супроводжує все, що відбувається в класі і задовольняє всі негайні потреби. Іншими словами, CLIL надає масу можливостей для мимовільного вивчення мови; вивчення, яке відбувається тоді, коли увага учнів зосереджена на чомусь іншому, а не на тому, що вивчають. Таке мимовільне вивчення мови виявляється ефективним, глибоким та тривалим. Воно ефективно доповнює навмисне вивчення мови, яке, як правило, відбувається на більш традиційному уроці іноземної мови[6].

Автори технології CLIL Д. Марш та А. Мальєрс також зауважують, що:

- знання мови є засобом вивчення змісту інформації (йдеться про cross-curricular approach – міжпредметний підхід);
- вивчення навчального предмета покращується через підвищення мотивації до набуття навичок спілкування іноземною мовою (йдеться про topic-based approach – тематично орієнтований підхід);

- CLIL ґрунтується на оволодінні мовою, а не на вивченні її (йдеться про так звані task-based та project-based approaches навчання, що базується на виконанні певних завдань й проектів);
- швидкий темп мовлення є більш важливим за помилки, яких припускаються учні;
- читання та розуміння мовлення набувають значення для участі в обговоренні [9].

CLIL підхід побудований на низці комунікативних методик, як-от: мовленнєве занурення, білінгвальна освіта, мультилінгвальна освіта, «мовний душ». Новацією CLIL є синтезування різних методик і забезпечення гнучкого підходу до навчання. Гнучкість дозволяє використовувати CLIL на різних етапах, бути націленим на учнів з різним рівнем мовних знань, бути впровадженим як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. У контексті гнучкості виділяються три основні підвиди предметно-мовного інтегрованого навчання: м'який (soft – language-led), жорсткий (hard-subject-led) та

часткове занурення (partial immersion). Натепер провідними дослідниками предметно мовного інтегрованого навчання є Do Coyle (Великобританія), Devid Marsh. (Фінляндія), Peter Mehisto (Естонія), Devid Wolf (Німеччина), Dalton-Puffer (Австрія), Lange (Італія).

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА CLIL У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

2.1 Організація умов для впровадження методики CLIL в освітній процес

Сьогоднішнім підліткам нецікаво вивчати іноземну мову абстрактно в межах класної кімнати у відриві від реального життя, їм потрібно конкретно знати, для чого їм стане в нагоді мова і де її можна застосувати в житті.

Ключові принципи підходу предметно-мовного інтегрованого навчання базуються на двох основних поняттях – «мова» та «інтеграція». В ході заняття за методикою CLIL учні досліджують географію, фізику, хімію, біологію, літературу та навіть спортивні ігри за допомогою іноземної мови.

При плануванні занять на основі даної методики необхідно враховувати наступні елементи (4 «С» методики CLIL):

- **Content.** Необхідно стимулювати процес оволодіння знаннями, навичками та вміннями в рамках навчального предмету. Метод CLIL дозволяє активно розвивати міжпредметні зв'язки і в межах однієї теми вивчати біологію, хімію, географію.
- **Communication.** Навчання використанню мови для отримання знань з предмету. Мова

виступає інструментом спілкування, а не самоціллю. Основна мета CLIL – скорочення часу мовлення вчителя і збільшення часу мовлення учнів, які за участю однокласників та за допомогою вчителя активно практикуються на занятті у використанні іноземної мови як засобу комунікації. Постановка проблемного питання стимулює мовленєворозумову діяльність та актуалізує мовний досвід учнів. Участь в дискусіях, диспутах та форумах сприяє підвищенню мотивації, вимагає розумової напруги та стимулює мовну активність учнів в ході обговорення та обмірковування проблем.

- **Cognition.** Розвиток мислення є невід’ємною складовою процесу мовлення. Залучення до активного процесу пізнання, яке передбачає розвиток логічного мислення, абстрактного у тому числі, та уміння поєднувати отримані знання із висловлюванням власних думок іноземною мовою створюють умови для реалізації особистісних орієнтирів.
- **Culture.** Культурологічні знання, які спрямовані на розуміння власної та іноземної культури, визначення свого місця і ролі в них, формування позитивного ставлення до інших культур, є важливою складовою CLIL[12].

Необхідно звернути увагу на чотири фактори методики CLIL, що мають деяку схожість з іншими попередніми підходами до вивчення іноземної мови. Перша особливість – натуралістичний та імпліцитний стиль методики навчання CLIL. Згідно точки зору вченого Ярвінена, під натуралістичним та імпліцитним стилем навчання CLIL слід розуміти підвищення можливостей спілкування за рахунок більшої зосередженості на вхідних даних, що отримує учень із зовнішнього середовища. Велика кількість інформації забезпечує кращі результати навчання. Друга особливість CLIL – стиль кооперативного навчання. Під час спільного навчання учні, як правило, поділяються на невеликі групи для виконання завдань через командну роботу. Кооперативний стиль навчання є ефективним, оскільки дає можливість позбутися тривоги у процесі навчання, стимулювати мотивацію та сприяти взаємодії між ними. Автономія учнів, створена в рамках кооперативного методу навчання, та взаємодія з членом команди, сприяє покращенню їх комунікабельності під час вивчення мови.

Третя особливість CLIL – це автентичність, яка дозволяє учням розвивати здатність вирішувати проблеми спілкування в реальному житті. Під час автентично орієнтованого

навчання, матеріали добираються з урахуванням реального мовного середовища. Четверта особливість CLIL – гнучкість. Методика CLIL може бути застосована для впровадження в різні навчальні плани з різним змістом предметних досліджень [3].

Для того щоб реалізація всіх цих елементів була раціональною, на уроці повинні бути у наявності різноманітні способи підтримки учнів:

- На рівні слова (банки слів, глосарії, цільова мова, словники, наочність, реалії, етикетки, найбільш вживані слова);
- На рівні речення (початок речення, початок питання, підставні таблиці, речення з пропущеними словами);
- На рівні тексту (діаграми, відео, передбачення змісту тексту, тексти-зразки, мовні конструкції)[10].[Додаток 1].

2.2 Вимоги щодо впровадження елементів CLIL на уроці

При проектуванні навчального курсу вчитель повинен враховувати такі фактори, як: вік учнів, їх соціально-лінгвістичне оточення, ступінь знайомства з вивченням предметів і розділів іноземною мовою.

Проведення занять у форматі методики CLIL передбачає, з одного боку, підвищені вимоги до вчителя іноземної мови. З іншого боку, учні відзначають, що заняття з іноземних мов часто набагато цікавіше занять з інших предметів, так як викладачі використовують різноманітні форми подачі матеріалу, організації роботи, роблять акцент на індивідуальну та творчу діяльність учнів. Це означає, що вивчення основних предметів стане для учнів набагато цікавішим й ефективнішим, якщо буде відбуватися в рамках діяльнісного та комунікативного підходу, властивого для занять з іноземної мови.

Особливі вимоги пред'являються і до підбору навчального матеріалу і розробці завдань до нього. Таким чином, перед викладачем ставляться наступні завдання:

- Матеріал з навчального предмета повинен бути підібраний на рівні складності трохи нижче актуального рівня знань учнів з цього предмету рідною мовою. Тексти повинні

бути ретельно відібрані і забезпечені достатньою кількістю завдань для розуміння та освоєння матеріалу.

- Завдання з обробки тексту повинні бути побудовані з акцентом на предметний зміст, залучати учнів до процесу розуміння, перевірки, обговорення головної думки тексту.
- Завдання повинні показувати особливості лінгвістичних форм, відпрацьовувати вміння в їх створенні, використанні, використовувати різні види перевірки і оцінки (у тому числі взаємоконтроль).
- Завдання повинні стимулювати самостійну і творчу діяльність учнів, комунікативні завдання для усного та письмового спілкування іноземною мовою.

Специфіка CLIL-методики полягає в тому, що знання мови стає інструментом вивчення змісту предмета. При цьому увага акцентується як на змісті текстів, так і на необхідній предметній термінології. При цьому мова інтегрована в програму навчання, а необхідність занурення в мовне середовище для можливості обговорення тематичного матеріалу значно підвищує мотивацію використання мови в контексті досліджуваної теми.

Цьому сприяють ретельно підібрані навчальні матеріали не тільки для вивчення

конкретного предмета, а й для навчання мови: лексичних та граматичних одиниць і структур, всіх видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, письма та аудіювання). Типи завдань повинні бути розроблені за рівнем складності, побудовані з акцентом на предметний зміст, його розуміння, перевірку та подальше обговорення. На різних етапах роботи з текстом увага фокусується на лексиці, на змісті тексту, а потім на конкретному граматичному матеріалі.

Етапи можуть включати в себе достатню кількість самостійних і творчих завдань (описати, порівняти, протиставити, задати питання, висловити свою точку зору, зробити презентацію).

Важливим чинником, який необхідно враховувати, перш ніж впроваджувати програми CLIL є необхідність співпраці викладачів різних дисциплін шляхом створення тандемів: вчитель – предметник та вчитель іноземної мови. Це є досить непростим завданням, адже в основі повинна бути цілеспрямована робота, уміння впроваджувати інновації, аналізувати й узагальнювати досвід роботи, формувати спільний підхід до навчання і вивчення предметів, а також уміння працювати в команді, психологічна сумісність й комфорт. Також повинна бути можливість зміни розкладів, яка необхідна для реалізації програми CLIL

(включаючи час планування навчальних програм).

2.3 Впровадження методики CLIL у викладання німецької мови

Сучасний урок іноземної мови багато в

чому відрізняється від традиційних підходів. Постійно

оновлюються методичні

концепції, з'являються нові ідеї. Для того, щоб учитель був компетентним та відповідав вимогам сучасності, йому потрібно постійно знаходитися в русі та пошуку. Саме тому я позиціоную себе як відкрита до співпраці та експерименту особистість, шукаю та знаходжу цікаві педагогічні новинки, беру участь у конкурсах, семінарських заняттях, професійних зустрічах.

Так, перебуваючи у вересні 2017 року в Німеччині на семінарі з підвищення кваліфікації «Методика та дидактика німецької як іноземної для

підлітків», я познайомилася з методикою предметно-мовного інтегрованого навчання **CLIL**.

Відразу зацікавилася таким підходом, адже, як з'ясувалося, CLIL надає безліч можливостей для мимовільного вивчення мови, яке є дуже ефективним, глибоким і тривалим. Крім того, методика CLIL дозволяє не тільки покращити шанси на успіх у вивченні іноземної мови, але водночас розвиває комунікативні навички учнів. Відкриття кордонів, економічний розвиток, а також глобалізація призвели до того, що в Європі CLILiG посилено впроваджується в шкільне навчання, й зараз в розпорядженні вчителів німецької мови в Україні є достатньо широка база навчальних матеріалів для впровадження даної методики у процес викладання іноземної мови.

Хочу зауважити, що урок з елементами CLIL багато в чому схожий з класичним мовним уроком, за винятком того, що він ґрунтується на матеріалі, який належить до змісту іншого шкільного предмета. Відповідно, на таких уроках використовую свої улюблені форми роботи: Clustering, Karussell, Klassenspaziergang, Autogrammjagt, Laufdiktat, Leserallye.

Чому літаки літають? Чому корабель пливе? Чому молоко закипає швидше за воду? Як виникає блискавка? Чому листя дерев зелене?

Чому небо блакитного кольору? Усі ці феномени повсякденного життя можна, звичайно, пояснити за допомогою математики, біології, хімії та фізики, але чому б це не зробити німецькою мовою?

Урок із застосуванням елементів предметно-мовного інтегрованого навчання дозволяє мені формувати відповідні мовленнєві навички: сприймання на слух, читання, говоріння та письмо. Широко застосовую демонстраційний та ілюстративний матеріал, створюю ситуації моделювання дійсності. Наприклад, під час вивчення теми „Meine

Lebensweise“, а саме „Beatboxing“, учні не тільки познайомилися з хіп-хоп культурою, а й мали можливість провести

експеримент зі звуковими хвилями, вивчили назви музичних інструментів, спробували себе в ролі бітбоксерів та втілили в життя власні мистецькі проекти.

Вивчаючи тему „Meine Familie“, одним з пріоритетних завдань було навчити учнів складати біографію. Перегляд трейлеру до

фільму “Harry Potter” німецькою мовою допоміг досягнути цієї мети та потренувати учнів у вживанні часової форми Perfekt. Таким чином, вивчення літературного твору відбувалося засобами іноземної мови.

Величезний простір для вибору форм та методів роботи на уроці за технологією CLIL надає вивчення теми „Umwelt. Umweltschutz“. За допомогою Clustering говоримо про чотири стихії:

Feuer, Wasser, Erde, Luft; потім визначаємо позитивні та негативні сторони вогню – kreatives Denken; опрацьовуємо

географічну карту, на якій позначаємо найбільші річки та озера Німеччини; наступним етапом пропонуємо

текст – “Bodensee“, проводимо Laufdiktat до підтеми повітря, переглядаємо відео про використання

FEUER – NÜTZLICH UND GEFÄHRLICH

Früher nutzten die Menschen Feuer, wenn es dunkel war. Hast du schon einmal ein Lagerfeuer gemacht? Im Winter ist es warm am Feuer und es gibt Licht. Das Feuer ist heiß und heil. Wir kochen auch mit Feuer. Ohne Feuer gibt es kein Leben auf der Erde.

WOZU BRAUCHEN WIR FEUER?

Schreibe die passenden Sätze.

Wir nutzen Feuer heute: _____

Wir brauchen Feuer heute: _____

wärmen – zum Wärmen
kochen – zum Kochen

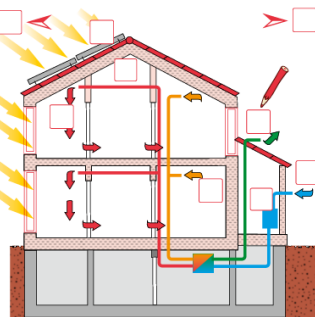
NEUES WOHNEN: ENERGIE SPAREN

Im Winter heizen wir unsere Häuser mit einer Heizung oder mit einem Ofen. Im Sommer brauchen wir in vielen Ländern eine Klimaanlage, damit es im Haus kühl ist. Beides braucht viel Energie und es entstehen Treibhausgase wie CO₂. Treibhausgase sind schlecht für das Klima. Kann man ein Haus auch anders heizen und kühlen?

DIE ENERGIE DER SONNE NUTZEN

Schreibe die Nummern der Texte an die richtige Stelle am Haus.

- 1 frische Luft von außen
- 2 verbrauchte Luft von innen
- 3 Zuluft
- 4 Abluft
- 5 Dämmung
- 6 Norden
- 7 Süden
- 8 Sonne
- 9 Sonnenkollektoren
- 10 Lüftungsgerät

енергії в майбутньому та вивчаємо принцип роботи вітряка. І як результат вивчення теми - створюємо проект „Passivhaus“: розробляємо будинок, який не потребує традиційного опалення.

Упровадженню CLIL технології в освітній простір

України сприяє також Німецький цифровий дитячий університет (Kinderuni) та онлайн-університет Junioruni, який діє під патронатом Goethe-

Institut Ukraine. Я, як учитель німецької мови, зареєстрована на платформі <https://www.goethe.de/>, ресурси якої рекомендовані для використання на уроках.

Відеолекції, які пропонують Kinderuni та Junioruni, пробуджують зацікавленість та допитливість учнів, спонукають робити логічні висновки, проводити паралелі та креативно мислити [Додаток 2].

Застосовуючи знання з математики, географії та фізики група моїх учнів долучилася до експерименту з вимірювання ширини річки на уроці німецької мови. Вивчаючи тему «Харчування», діти аналізували наявність поживних речовин у своєму сніданку, проводили експерименти з продуктами та виводили формулу збалансованого харчування [Додаток 3].

Старшокласники надають перевагу проектним завданням. Використання даної методики дозволило мені виділити плюси

її впровадження в навчальний процес. Учні засвоюють досить великий обсяг мовного матеріалу, що представляє собою повноцінне занурення в природне мовне середовище. Необхідно також відзначити те, що робота над різними темами дозволяє вивчити специфічні терміни, визначені мовні конструкції, що сприяє поповненню словникового запасу учня предметною термінологією і готує його

до подальшого вивчення і застосування

отриманих знань і умінь. Радість пізнання, задоволення від процесу навчання є постійно діючим мотиваційним фактором. Майстерність учителя полягає в тому, щоб засобами індивідуалізації та диференціації забезпечити постійне зростання рівня знань учня. Різноманіття форм та прийомів роботи на уроці, застосування елементів методики CLIL, Internet ресурсів, методу проєктів, Web-Quests, стимулює та мотивує моїх учнів до вивчення німецької мови й приносить задоволення від роботи і мені, і моїм вихованцям. А різноманітний матеріал до уроків я отримую завдяки співпраці з Goethe –Institut в Україні та участі в проєкті: «Мережа для сталого розвитку – CLIL в моїй школі.»

ВИСНОВКИ

З кожним роком CLIL популяризується все більшою кількістю шкіл в світі і цьому сприяють його переваги перед іншими методами, а також попит на такий підхід в сучасних умовах навчання. Даний підхід включає в себе різні форми використання іноземної мови як засобу навчання, забезпечує ефективну можливість учням застосовувати свої нові мовні вміння на практиці зараз, а не чекати слушного моменту в майбутньому. Таким чином, навчання іноземній мові має міжпредметний характер і тісно пов'язане з іншими предметами зі шкільної програми.

Іноземна мова в процесі вивчення в школі підноситься не тільки в ситуативному аспекті комунікативного підходу, але і в прагматичному аспекті з урахуванням метапредметних зв'язків. Відбувається занурення учнів у мовний світ того чи іншого предмета, практична спрямованість на ту чи іншу предметну область інтересів, що досить важливо .

CLIL спрямований на вдосконалення іншомовної компетенції і розвиток знань і навичок в окремих навчальних дисциплінах та може бути реалізованим в різних формах і в різних ситуаціях, оскільки він охоплює різні форми навчання. Використання методики CLIL

або її елементів у навчальному процесі, вирішує наступні навчальні цілі та завдання:

- Підвищує мотивацію учнів до вивчення іноземної мови;
- Навчає учнів усвідомлено і вільно використовувати іноземну мову для вирішення повсякденних завдань спілкування;
- Розвиває у учні знання і розуміння інших культур;
- Готує до можливості продовження освіти та роботи в глобальному контексті і, головне, розвиває лінгвістичні та комунікативні компетенції за допомогою використання іноземної мови в природному і сучасному вигляді.

Попри чисельні переваги, використання методики CLIL має певні недоліки, які пов'язані з організацією впровадження методики, підбором і застосуванням навчального матеріалу, складнощами при плануванні уроків та створенні тандемів вчителів.

На жаль, реалізація методики CLIL в Україні не має системного характеру і на рівні шкільної програми представлена лише як окремі інтегровані уроки. Ось чому використання саме елементів CLIL є найбільш раціональним на етапі становлення впровадження цієї методики. Проте врахування позитивного досвіду

Європейських країн є важливим фактором для вирішення цих проблем і створює перспективу використання даної методики для розвитку високоосвіченої і здатної проявити себе в різних сферах життєдіяльності особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni> / <https://goo.gl/BVe3YE>. (дата звернення: 05.01.2022)
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання URL: <http://lenvit.ucoz.ua/ZER.pdf> (дата звернення: 14.01.2022)
3. Закон України “Про освіту” URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 03.01.2022)
4. Конференція CLILiG В УКРАЇНІ предметно-мовне інтегроване навчання німецькою мовою: можливості, переваги та задачі. Програма конференції. URL: <https://goo.gl/i8CWTc> (дата звернення: 03.01.2022)
5. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 05.01.2022)
6. Рудичик О.М. Предметно-мовне інтегроване навчання як засіб підвищення мотивації до навчання. Науковий вісник Південноукраїнського національного

педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Випуск 2 (131). Одеса, 2020. – С.116-120. - URL: <http://www.dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/8383/1/Rudychyk%20Ol..pdf> (дата звернення: 14.01.2022)

7. Якаева Т.И., История возникновения и развития CLIL за рубежом. Научное издательство «Институт стратегических исследований». Журнал: Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук №2 Июль 2016 URL: <http://publikacia.net/archive/2016/7/2/34> (дата звернення: 08.01.2022)
8. Christiane Dalton-Puffer. CLIL in der Praxis: was sagt die Forschung? URL: <https://www.goethe.de/de/spr/unt/kum/clg/20984546.html> (дата звернення: 05.01.2022)
9. Content and Language Integrated Learning (CLIL) URL: <https://goo.gl/6GBa3N> (дата звернення: 03.01.2022)
10. Josef Leisen. Sprachsensibel CLIL Unterrichten heißt von den Fremdsprachen Lernen. URL: <https://www.goethe.de/de/spr/unt/kum/clg/20996387.html> (дата звернення: 10.01.2022)
11. Maria Steinmetz MINT – Fachsprachen im DAF- Unterricht –Warum? Was? Für wen? Von wem? Wie? URL:

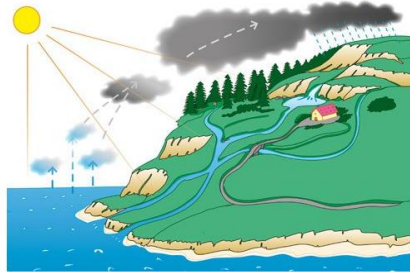
- <https://www.goethe.de/de/spr/unt/kum/clg/20957626.html> (дата звернення: 10.01.2022)
12. MINT und CLIL im DAF-Unterricht. Ein Leitfaden. Goethe-Institut URL: <https://www.goethe.de/resources/files/pdf167/2018-leitfaden-clil-final.pdf> (дата звернення: 03.01.2022)
13. Rainer E. Wicke, Oliver Müller Fächerübergreifender DAF - Unterricht als eine Variante von CLIL URL: <https://www.goethe.de/de/spr/unt/kum/clg/20900691.html> (дата звернення: 14.01.)

ДОДАТКИ

Додаток 1

Зразки навчальних матеріалів для підтримки учнів на уроці з використанням елементів методики CLIL

Schau an und beschreib die Abbildung!
Beschreib den Kreislauf des Wassers! Benutze
dabei die Tabellen der Sprachhilfe.

© Alexander Weiler

1. Sprechmuster/Redemittel zur Beschreibung einer Abbildung

Was sieht man?

- *Auf der Abbildung/ dem Bild ist/sind.../... gibt es.../ ...kann man ... sehen/ ...kann / können ... gesehen werden.*
- *Die Abbildung/ das Bild/ das Foto/ die Szene zeigt...
Abbildung/ dem Bild/ dem Foto wird ... gezeigt.*

Wie ist die Abbildung/das Bild/das Foto aufgebaut?

- *Im Vordergrund/ im Hintergrund/ in der Bildmitte ...sieht man/erkennt man*
- *Hinter/Vorne/Oben/Rechts/Links/*
- *Auf der rechten/linken Seite/In der rechten/linken Bildhälfte...*

2. Sprachhilfen (Methoden-Werkzeuge) für die Beschreibung des Wasserkreislaufs.

Hilfe 1	Hilfe 2	Hilfe 3	Hilfe 4
verdunsten	... verdunsten	verdunsten	verdunsten
Wolken bilden	... Wolken bilden	Wolken bilden	Wolken bilden
regnen	... regnen	...	regnen
sickern in	... sickern in	sickern in	sickern in
fließen in	... fließen in	...	fließen in
fallen	... fallen	...	fallen
bilden	... bilden	bilden	bilden
treiben nach	... treiben nach	treiben nach	treiben nach
ab/kühlen	... ab/kühlen	ab/kühlen	ab/kühlen
auf/steigen	... auf/steigen	auf/steigen
ab/fließen	... ab/fließen	ab/fließen	ab/fließen
driften nach	... driften nach	driften nach	driften nach
			ab/hauen
			weg/gehen
			verschwinden
			addieren zu
			schneien
			trocknen

Erläuterungen:

- Lernende brauchen Wortschatz und vor allem Verben mit Präpositionen. Nur mit Verben lassen sich Sätze bilden.
- In der Abbildung nummeriert die Lehrkraft die zwölf Prozessschritte mit den Zahlen 1 - 12. Fachlich und sprachlich schwache Lernende erhalten die Hilfe 1. Damit ist die fachliche Richtigkeit gesichert, und die Aufgabe beschränkt sich auf die sprachliche Formulierung.
- Je nach fachlichem und sprachlichem Können erhalten die Schüler/-innen abgestuft die Hilfen 2-4. Überzählige Verben sind für die Lernenden eine Erschwernis.

Розробка уроку з використанням навчальних матеріалів відеолекції навчального ресурсу KinderUni, який пропонує Goethe -Institut

Deutsche Digitale Kinderuniversität

Fakultät *Mensch*

CLIL Modul zu der Vorlesung *Gummibärchen*

Sachinhalte

Herstellung von Gummibärchen

Zielgruppe

- Kinder zwischen 8 und 12 Jahren

- Niveaustufe: A1-A2

Material zum Herunterladen

Anlagen zu der Vorlesung *Gummibärchen*

<https://kinderuni.goethe.de/mod/page/view.php?id=4609>

Wörterliste

https://lernen.goethe.de/kinderuni/pdf/wl_gummibaerchen_de.pdf

Thema des CLIL-Moduls:

Gummibärchen

Dauer: 2UE (2x45 Minuten)

Sprachliche Ziele

Die Schüler können

- die Vorlesung zum Thema global verstehen
- Informationen im Text gezielt finden
- ihren rezeptiven und produktiven Wortschatz erweitern
- Fachausdrücke im Kontext verstehen
- Ideen und Meinungen mit einfachen sprachlichen Mitteln formulieren
- Handlungsanweisungen verstehen und befolgen

Wortschatzbox

Gummibärchen, Zutaten, Zucker, Traubenzucker, Glukosesirup, Gelatine, Farbe, Geschmack, Ananas, Orange, Zitrone, Apfel, Himbeere, Erdbeere, Gummiform, Stempel, Masse, lagern, Flüssigkeit, in eine Flüssigkeit drehen, kleben, Tüte, in Tüten füllen

Material

- eine Tüte (oder Tüten) Haribo-Gummibärchen
- Gummihandschuh/Pinzette
- Tafel und Kreide/Whiteboard und Stift
- Laptop und Beamer
- Lautsprecherboxen
- Magnetknöpfe
- Buntstifte
- Schere
- Kleber
- Packpapier
- Serviette

Vorlagen zum Ausdrucken bzw. zum Kopieren

- Arbeitsblatt *Gummibärchen-Zutaten*
- Lösungsblatt *Gummibärchen-Zutaten*
- Arbeitsblatt *Farbe und Geschmack*
- Lösungsblatt *Farbe und Geschmack*
- Arbeitsblatt *Produktionsschritte*
- Lösungsblatt *Produktionsschritte*
- Bastelbogen *Gummibärchen*
- Mein Wortschatzbox-Blatt *Gummibärchen*
- *Ich kann schon*-Bogen
 - Wörterliste
 - Arbeitsblatt *Zusammengesetzte Nomen*
 - Arbeitsblatt *Wie heißt das?*
 - Arbeitsblatt *Was passiert hier?*
 - salzig - süß

Schritt 1.

LK bringt Gummibärchen in einer Tüte mit und lässt SuS je ein Bärchen wählen.

Die SuS organisieren Gruppen nach Bärchenfarben.

Schritt 2.

SuS raten, nach welcher Obstsorte schmecken die unterschiedlichen Farben.

Die Vermutungen der SuS werden an der Tafel festgehalten.

Schritt 2.

LK verteilt die Wörterliste bevor die Kinder den Film anschauen und bespricht sie mit den SuS.

WÖRTERLISTE

bunt	▶
der Fruchtsaft	▶
der Geschmack	▶
der Stempel	▶
das Maismehl	▶
das Tablett	▶
das Lächeln	▶
fruchtig	▶
schmecken	▶
die Zitronensäure	▶

ARBEITSBLATT ZUM AUSFÜLLEN
HERUNTERLADEN

Schritt 3.

LK verteilt das Arbeitsblatt
Zusammengesetzte Nomen und bespricht diese Aufgabe mit den SuS.

die Frucht	+	der Saft	=		5
der Gummi	+	das Bärchen	=		
das Obst	+	der Salat	=		
der Mais	+	das Mehl	=	das Maismehl	
der Kuchen	+	die Maschine	=		

 1	 2	 3
 4	 5	

Schritt 4.

LK schlägt vor, die erste Filmsequenz zur Herstellung von Gummibärchen anzuschauen. (Zählerstand: 1:03-2:17).

Schritt 5.

LK verteilt das Arbeitsblatt *Wie heißt das?* und bespricht diese Aufgabe mit den SuS.

Name _____ Farbe _____	1	Name _____ Farbe _____	2
Name _____ Farbe _____	3	Name _____ Farbe _____	4
Name _____ Farbe _____	5	Name _____ Farbe _____	6

Schritt 6.

LK verteilt das Arbeitsblatt *Gummibärchen-Zutaten* und bespricht mit den SuS die Aufgabe, die sie während des Films oder danach lösen sollen. Die SuS vergleichen ihre Lösungen in Paaren und die Zutaten werden im Plenum genannt.

Schritt 7.

Die SuS arbeiten an der Smart-Tafel und machen die Online-Aufgaben.

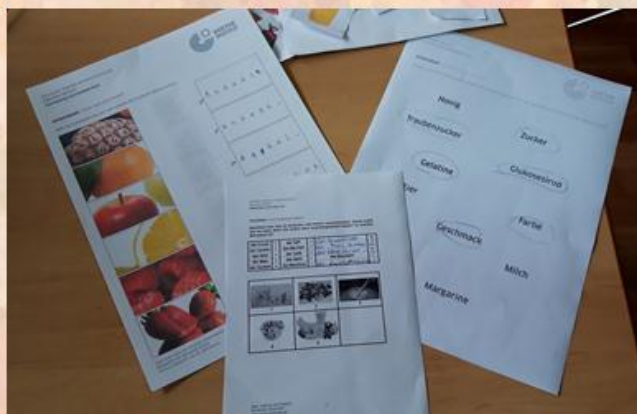

Schritt 8.
LK verteilt SuS das
Arbeitsblatt *Farbe
und Geschmack*.
SuS lösen die
Aufgabe in
Einzelarbeit.

Arbeitsblatt Farbe und Geschmack
Malt die Gummibärchen aus und schneid die passenden Obstsorte aus.

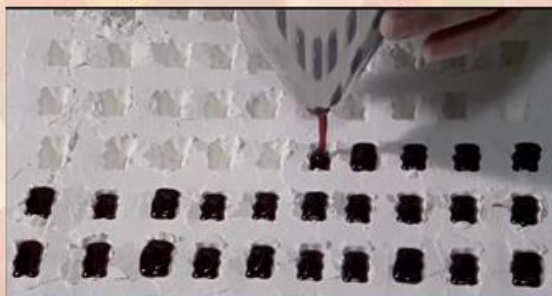
The worksheet features a vertical column of six fruit images: a pineapple, an orange, a red apple, a slice of lime, a cluster of strawberries, and individual strawberries. To the right of these images is a vertical column of six identical, faint fruit icons. Further to the right is a vertical column of six empty rectangular boxes, each with a dashed horizontal line across its middle, intended for coloring and cutting out.

Schritt 9.

Im Plenumsgespräch fragt L K die Kinder, was sie meinen, wie aus der großen Masse die vielen kleinen Gummibärchen entstehen.

Filmsequenz (Zählerstand: 3:09-6:57).

Schritt 10.

LK verteilt den Kindern das Arbeitsblatt Produktionsschritte und bespricht mit ihnen die Aufgabe.

Schritt 11.

LK und die SuS beenden die Bearbeitung des Themas mit einer Reflexionsrunde, in der sie besprechen, was sie gelernt haben.

SuS füllen dann den *Ich kann schon*-Bogen aus. LK gibt ebenfalls Rückmeldung über die Leistung der SuS.

Verleumdung Gemeinschaftsbes	So sehe ich mich:		So sieht mich mein Lehrer:	
	Das kann ich schon.	Das muss ich noch üben.	Das kannst du schon.	Das musst du noch üben.
Ich kann schon kurzfristige Sätze zum Thema gut verstehen.				
Ich kann Informationen gezielt heraussuchen.				
Ich kenne neue Wörter und Ausdrücke zum Thema.				
Ich kann neue Fachbegriffe im Kontext verstehen.				
Ich kann einfache Fragen zum Thema verstehen und beantworten.				
Ich kann einfache Rechenaufgaben lösen.				
Ich kann Vermutungen aufstellen und überprüfen.				
Ich kann Vorgänge rekonstruieren.				
Ich kann mit anderen ein gemeinsames Fazit gestalten.				
Ich kann Wörter zum Thema richtig aussprechen.				
Ich kann Abhängigkeitsverhältnisse verstehen und befolgen.				

**Розробка уроку „Ist dein Frühstück nützlich?“
з використанням матеріалів навчального
ресурсу LINGO macht MINT (weiches CLIL)**

Thema: Die Ernährung

Unterthema: Ist dein Frühstück nützlich?

CLIL - Fächer: Deutsch +Chemie

Sprachniveau: A1.2

Sachinhalt: Die Nährstoffe. Was passiert mit den Nährstoffen im Körper?

Sprachliche Ziele:

- Fachwörter lernen und richtig gebrauchen
- Informationen im Text gezielt finden
- rezeptiven und produktiven Wortschatz erweitern
- Fachausdrücke im Kontext verstehen
- Ideen und Meinungen mit einfachen sprachlichen Mitteln formulieren
- Handlungsanweisungen verstehen und befolgen

Materialien zum Herunterladen:

Lingo-Heft 7 „Essen auf der Welt“

<https://www.lingonetz.de/schule/lingo-macht-mint-arbeitsbl%C3%A4tter-und-lehrer-info-zu-heft-7schule>

Ist dein Frühstück nützlich?

Was hast du heute gefrühstückt?

Klassenspaziergang und im Plenum besprechen

Klassenspaziergang

Fit durch Nährstoffe

Lesen und Wortschatzarbeit (Partnerarbeit)

Kohlenhydrate und Fette geben dem Körper Energie. Sie sind Brennstoffe und liefern die Energie für den Körper. Der Körper braucht Energie für die Aktivität von Muskeln, Organen und dem Gehirn. Eiweiße sind Baustoffe. Wir brauchen die Baustoffe zum Aufbau unseres Körpers. Unsere Nahrung enthält auch Ergänzungsstoffe. Das sind Vitamine, Mineralstoffe und Ballaststoffe.

Deine neue Wörter:

das Kohlenhydrat
das Fett
der Brennstoff
das Gehirn
das Eiweiß
der Baustoff
die Nahrung
der Ergänzungsstoff
der Mineralstoff
der Ballaststoff

Chemielehrerin: Experimente

EXPERIMENT 2

EIWEIß IN LEBENSMITTELN FINDEN

Geht das? Schreibe deine Hypothese auf. Führe das Experiment durch und schreibe ein Protokoll über deine Beobachtungen.

MATERIAL:

- Milch
- Glas
- Essig

DURCHFÜHRUNG:

- a) Fülle etwas Milch in ein Glas.
- b) Tropfe nach und nach etwas Essig in die Milch.

WAS PASSIERT?

EXPERIMENT 3

FETT IN LEBENSMITTELN FINDEN

Geht das? Schreibe deine Hypothese auf. Führe das Experiment durch und schreibe auch hier ein Protokoll.

MATERIAL:

- Butterbrotpapier
- Käse
- Wurst
- Butter
- Schokolade
- Wasser
- Honig

DURCHFÜHRUNG:

- a) Reibe die Proben der Lebensmittel auf das Butterbrotpapier.
- b) Entferne die Proben und leere die Flecken ein.
- c) Schreibe die Namen der Lebensmittel neben die Flecken.
- d) Kontrolliere die Flecken nach 30 Minuten.

WAS PASSIERT? *KURST*

Experimente

Ergänzungsdictat

KOHLENHYDRATE

Zu den Kohlenhydraten zählen Zucker und Stärke. Muskeln, Organe und das Gehirn brauchen Zucker und Stärke.

_____ geben dem Körper _____.

In Kartoffeln, Reis und Getreide ist viel _____.

In Obst, Gemüse und Süßigkeiten ist Zucker _____.

In Süßigkeiten ist zu viel _____.
Das ist ungesund. Die Menschen werden dick und die Zähne krank.

Stärke Kohlenhydrate
Zucker Energie

FETTE

Fette geben dem _____ Energie und Wärme.

Fette kommen in unsere _____.

_____ sind in Fisch, Fleisch, Pflanzenöl, Butter und Nüssen. Etwas Fett ist gesund.

Zu viel _____ ist ungesund.
Die Menschen werden dick.

Fett Haut Körper Fette

EIWEIßE

Eiweiße sind wichtig für die Zellen im Körper.

Die _____ wachsen.

Besonders bei Kindern und Jugendlichen.

_____ gibt es in Milchprodukten, Fisch, Fleisch. Eiweiße sind auch in Gemüse wie Bohnen, Erbsen, Linsen.

Eiweiße Zellen

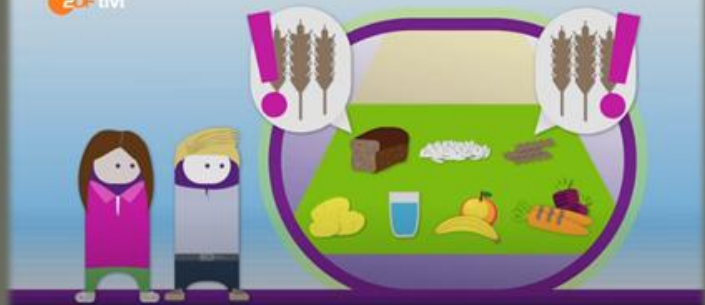
Wortschatzarbeit

Gesund essen (Hören)

◉ <https://www.youtube.com/watch?v=MZcO125HFGM>

zdf-tv!

Was ist genau in den Lebensmitteln?

🔗 BIOLOGIE

GESUND ESSEN

Lebensmittel haben **Nährstoffe**. Aber es gibt große Unterschiede:
Manche Lebensmittel haben viele Kohlenhydrate, aber wenig Fett.
Manche haben viel Eiweiß und wenig Kohlenhydrate.

WAS IST GENAU IN DEN LEBENSMITTELN?

	Pro 100 g Lebensmittel	1 Portion 100 g*
Brotweizen	1000 kJ / 240 kcal	1000 kJ / 240 kcal
Eiweiß	9,9 g	9,9 g
Kohlenhydrate	50 g	50 g
Fett	2,3 g	2,3 g
Zucker	71,9 g	71,9 g
Ballaststoffe	4,2 g	4,2 g
Wasser	14,7 g	14,7 g
Alkohole	0,7 g	0,7 g
Ballaststoffe	2,7 g	2,7 g
Nahrungsfaser	2,9 g	2,9 g
*entsprechend der englischen Tabelle		

LEBENSMITTEL	Kohlenhydrate	Fett	Eiweiß
100 ml Milch	4,8 g	3,8 g	3,3 g
100 g Butter	2 g	84 g	2 g
100 g Käse	0 g	28,8 g	24 g
1 Apfel	17 g	0,6 g	0,45 g
1 TL Honig	7,5 g	0 g	0,05 g
1 Walnuss	0,5 g	5,1 g	0,3 g

Hast du heute Nährstoffe beim Frühstück bekommen?

(Einzelarbeit und im Plenum besprechen)

Kohlenhydrate	
Eiweiß	
Fette	

Hausaufgabe

LEBENSMITTEL-TAGEBUCH

Welche Nährstoffe und Vitamine isst du in einer Woche?

Sortiere dein Essen für jeden Tag nach den Nährstoffen Kohlenhydrate, Fett und Eiweiß.

WOCHENTAG	Kohlenhydrate	Fett	Eiweiß	Vitamine
Montag	BROT	BUTTER	EI	APFEL
Dienstag				
Mittwoch				
Donnerstag				
Freitag				
Samstag				
Sonntag				